

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37
Nisan 2015 April 2015
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ İLE DAVRANIŞ PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONS BETWEEN SOCIAL SKILLS LEVEL AND BEHAVIORAL PROBLEMS IN PRESCHOOL CHILDREN

Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN *
Yunus GÜNİNDİ**
Didem TÜRKÖĞLU****

Öz

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek etmenlerin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay-60 ay ve üzeri çocukların oluşturduğu 510 çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplamak için "Genel Bilgi Formu", "Problem Davranış Ölçeği" ve "Sosyal Beceri Ölçeği" (Preschool and Kindergarten Behaviour Scale (PKBS-2)) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; problem davranışlar ile sosyal beceriler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: sosyal beceri, davranış problemleri, okul öncesi dönem.

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between social skills level and behavioral problems in preschool children and the factors that affect it. 510 children, aged from 48 to 60 month sand over whom continue to nursery classes of official primary schools and official independent preschools in Ankara. "General Information Form", "Problem Behaviour Scale" and "Social Skill Scale (Preschool and Kindergarten Behaviour Scale (PKBS-2))" were used as data collecting tools in there search. In the result of research, it was seen that the negative relation between problem behaviour and social skills of children.

Keywords: Social skill, problem behaviour, preschool period.

GİRİŞ

İnsan doğumuyla birlikte kendisini sosyal bir yaşamın içerisinde bulur. Bu sosyal yaşamda anne, baba, kardeşler, akrabalar gibi kişilerin var olduğu bir ortam ile sürekli temas halindedir ve doğumla başlayan bu süreç hem bir zorunluluk, hem de yaşamsal bir unsurdur. Bebekler dünyaya geldikleri zaman gereksinimlerinin karşılanması için anne-baba veya kendilerine bakan başka bir kişiye muhtaçtırlar. Bu da çevresindeki insanlarla ilk sosyal ilişkileri ve bağları kurmasına neden olur (Günindi, 2008:20; Ziv, 2013:311).

Sosyalleşme; çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, tutumlarını ve kendisinden beklenen davranışları öğrenmesi, bir grubun üyelerinin başka bir grubun üyelerinin davranış ve kişiliklerini

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı.

**Yard. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

***Araş. Gör., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı.

etkilemesi; çocuğun, grubun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi ve bu değerler düzenini benimsemesidir. Bu öğrenme, tüm yaşam boyunca devam eder ve bu süreç içerisinde bireyin çevresindeki insanlarla ilişkileri ve iletişim becerileri sosyal uyumda önemli rol oynar (Bayhan ve Artan, 2004: 237; Kandır, 2004:81). Wortham'a (1998) göre; çocuk sosyalleşme sürecinde öncelikle dünyayı kendi açısından görmekte ve tüm dikkatini kendine yönlendirmektedir. Fakat ilerleyen dönemlerde toplumda kendisine bir yer edinmek için sosyal etkileşimde bulunmaya başlamaktadır (s.266). Aynı zamanda içinde bulunduğu topluma ve kendine yararlı bir şekilde yaşam sürdürebilmek için; düşünme, yapma, hissetme yeteneklerini kullanarak yaşadığı kültürün davranış örüntülerini, ahlak değerlerini ve toplum içinde kendine ait olan rolleri benimser (Hyson, 1994: 348; Selçuk, 1997: 54). Başarılı bir sosyalleşme sonucunda çocuk, kendi denetimini sağlıklı bir şekilde yapmaya başlar ve bu sayede yasalar ve toplum zorlamasına da yasaların ve toplumun kurallarına uygun davranışlarda bulunur (Ziv, 2013:312).

Genel anlamda, sosyalleşme sürecinde bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları durumlar ve bu durumlara yönelik geçmiş yaşantılarının da etkisi ile gerçekleştirdikleri davranışlar son derece önemlidir. Sosyalleşmeyi etkileyen süreçlerin ve bu süreçlere özgü alınması gereken tedbirlerin bilinmesi; sosyal beceri kazanımlarını olumlu yönde ve işlevsel bir yapıda kazanmayı sağlayacaktır. Çocuk, çevresindeki modelleri gözleyerek sosyal normlar dâhilinde; vicdan, kendini yönetme ve kontrol becerileri edinme, değerlerin içselleştirilmesi, hazzın ertelenmesi, ahlaki gelişim, uyumlu davranış geliştirme gibi sosyalleşme davranışlarını kazanmaktadır (Maccoby, 1992:1010; Ziv, 2013:310; Friedman-Krauss, Raver, Morris, & Jones, 2014:540).

Beceri, bir amaca yönelik kasıtlı olarak tekrarlanabilen davranış ve davranışlar serisidir. Sosyal beceriler ise; çocuğun sosyal gereklilikleri yerine getirebilmek için başvurduğu, amaca götüren özel yollardır. Sosyal beceriler insanlar arasındaki iyi ilişkilerin temelini oluşturur. Bu beceriler; çocuğun akranları tarafından kabul edilme düzeyini artırdığı gibi ilişkilere hâkim olma, duygularını başarıyla yönetme, yakınlaşma kurma, empatik yaklaşma ve iyi bir takım üyesi olma özelliklerini içerir (Wilson ve Sabee, 2003:32). Öğrenilmiş davranışlar olarak ele alınan sosyal becerilerle ilgili literatürde çok sayıda tanıma rastlanmaktadır. Beceri analizine göre, sosyal beceriler; etkileşimi başlatma, sürdürme ve sonlandırmaya ilişkin beceriler, hoş olmayan durumlarla başa çıkma, çatışma çözme ve atılganlıkla ilgili beceriler olarak sınıflandırılmıştır (Jenson, Slone&Yough, 1988:335). Korinek ve Popp'a (1997) göre sosyal beceriler; kelimeler ve ses tonu gibi sözel ve yüz ifadesi, hareketler, beden duruşu gibi sözel olmayan davranışları içerir. Bu tür davranışlar, akranlar ve yetişkinlerle kurulan ilişkilerin sonucunda ortaya çıkar. Sosyal becerileri, sözsüz ve sözel olarak ikiye ayrıldığı diğer bir tanım da, sözsüz öğeler bedensel duruş, jestler ve beden hareketleri, fiziksel yakınlık, dokunma, göz kontağı, gülümseme, yüz ifadesi, sözel öğeler ise; konuşma ve sesin nitelikleri, sesin azlığı veya çokluğu, konuşmanın açıklığıdır (Collins&Collins, 1992:43). Mathur ve Rutherford'a (1996) göre sosyal beceri; sosyal durumlarda uygun olmayan davranışlardan kaçınmak ve toplumda kabul gören davranışları sergileyebilmektir (Akt: Johns, Crowlev&Guetzloe, 2005: 2). Sergin ve Giverts (2003) ise sosyal becerileri; bireyin kişiler arası iletişimde sosyal destek kaybına uğramadan olumlu ve olumsuz düşünce ve duygularını uygun bir şekilde ortaya koyabilmesi olarak açıklamaktadır (s.136).

Çocuğun sosyal beceri gelişimi sürecinde; aile, okul ve çevre oldukça önemli birer faktördür. Çocuk ilk sosyal ilişkilerine aile ortamında başlar. Çocuğun toplumsal kurallara uygun davranıp davranmamasını belirleyen etkenlerin başında aile gelmektedir. Church, Goltschalk ve Leddy (2003) sosyal becerilerin ilk önce aile içerisinde yani evde gelişmeye başladığından dolayı sosyal becerilerin temelini ailede oluştuğunu ifade etmektedir (Akt: Brodeski&Hembrough, 2007: 24). Ayrıca çocuğun anne-babasıyla kurduğu ilişki o anki ve geleceğe dair memnuniyet ve mutluluk duygularıyla yakından bağlantılıdır (Erwin, 2000: 3). Bu anlayış ile desteklenen çocuk; daha sonra okul öncesi ve temel eğitim sürecinde de desteklenmesi ile sosyal beceri gelişimlerini sürdürürler. Çocukluk yıllarında güçlendirilmesi gereken sosyal beceriler, uzun dönemde çocuğun sosyal-duygusal, bilişsel ve akademik becerilerinin gelişimi üzerinde kalıcı bir etkisi vardır (Holland&Merrell, 1998: 169; McCellan&Katz, 2001:1; Danielson&Phelps, 2003:219; Choi& Kim, 2003: 41; Nix, Bierman, Domitrovich, & Gill, 2013:1011).

Çocuğun doğar doğmaz kendisini fiziksel ve sosyal bir çevre içerisinde bulması, onun çevreye uyum davranışı göstermesini gerektirmektedir. Çocuğun yaşadığı çevreye uyumu sosyal beceri davranış düzeyiyle yakından ilişkilidir. Çocukluğunun ilk yıllarındaki sosyal beceri gelişimi, onun daha sonraki sosyal davranışlarının temelini oluşturur (Ülgen ve Fidan, 1997:215, Çağdaş, 2000:12). Çevresiyle etkileşimi sürecinde çocuk farklı özellikler gösteren pek çok sayıda problemle karşılaşır. Bu nedenle çocukların yaratıcı, eleştirel ve analitik düşünebilen; karşılaştığı problemlere uygun ve etkili çözümler bulabilen özellik

taşıması ve bunlara uygun davranışlar sergiliyor olması oldukça önemlidir. Çünkü çocuklardan sadece gelişimlerini pozitif yönde sürdürmelerinin yanı sıra, çevresinde bulunan diğer bireylerle de olumlu ilişkiler kurması ve kurduğu bu ilişkileri sağlıklı bir zeminde sürdürmesi beklenmektedir (Arnold, Kupersmidt, Voegler-Lee, & Marshall, 2012:377).

Bu açıdan bakıldığında sosyal yapı içerisinde kabul edilebilmenin ön koşulu olarak davranışlarında problem göstermeyen birey olmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Kanlıkılıçer (2005) problem davranışı; bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve yaşadığı ortamın dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlar olarak tanımlamıştır (s.11). Toplumda kabul edilebilirlik sınırının altında ya da üstünde olan, değiştirilmesi amacıyla ilgilenilen davranışlar da problem davranışlar başlığı altında incelenmektedir. Burada kültürel değer ve toplumsal normların sergilenmesi istenen davranışı şekillendirmede kritik öneme sahiptir. Çocukta problem olarak nitelenen belirtiler, çocuğun gelişim dönemi ve belirtilerin hangi sıklık ve şiddette olduğunun dikkatle incelenmesi sonucunda problem olarak tanımlanmalıdır (Dinnebeil vd., 2013:145; Luczynski ve Hanley, 2013:356).

Bir davranışın erken dönemlerde problemlili olup olmadığının belirlenmesi amacıyla; çocuğun gelişim dönemi ve problem olarak nitelendirilen davranışların sıklık-şiddeti dikkatle incelenmelidir. Dışsal etmenlere bağlı olarak ortaya çıkan ve dışsal baskının ortadan kalkmasıyla yok olan davranışlar süreklilik içermediği için problem olarak değerlendirilmemelidir (Arı, Bayhan ve Artan, 1995:25; Dinnebeil vd., 2013:147). Bu bağlamda okul öncesi dönemde bulunan çocuklarda karşılaşılan davranışların problemlerinin olarak nitelendirilebilmesi için bazı ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Gözlemlenen davranış; çocuğun yaşına uygun olup olmadığı, süreklilik gösterip göstermediği, cinsiyet rol beklentilerine uygun olup olmadığı, öfke nöbetleri, saldırganlık, ısırma, reddetme, bağırma ve ağlama şeklinde ortaya çıkıp çıkmadığı dikkatle incelenmelidir (Gültekin Akduman, 2014:92). Problem davranışlar çocukların toplum içerisindeki kabul düzeyini düşürmekte ve çevresi tarafından kabul görmeyen çocuğun gelişimsel ve psikolojik açıdan birçok problemle karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Çocuk; tüm gelişim alanlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için, problemlili olarak nitelendirilen davranışlarını kontrol altına almalı, aynı zamanda da akran grubu ve yetişkinler tarafından toplumsal kabulünü olumlu yönde etkileyecek sosyal beceri davranışlarını göstermelidir (Luczynski ve Hanley, 2013:356).

Okul öncesi dönem; gelişimin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı, çocuğun yakın çevresinden en çok etkilendiği ve her türlü öğrenmeye açık olduğu bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi ve problemlili olarak nitelendirilen davranışlarını yönetebilmesi, ilerleyen yıllarda kazanacağı sosyal uyum ve becerilerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle çocuğun davranış problemleriyle baş edebilmesi için sosyal becerilerinin geliştirilmesi büyük önem taşır. Tüm bu nedenlerle bu çalışma, okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve etkili olabilecek etmenleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu çalışma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay-60 ay ve üzeri çocuklar (n=25478) oluşturmaktadır. Evrenden Basit Rastgele Örneklem formülü (Çıngı,1990: 17) kullanılarak en az 378 denek sayısı belirlenmiş, kendilerine ulaşılan 510 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu"; çocukların problem davranışlarını ölçebilmek için "Problem Davranış Ölçeği" ve çocuklarının sosyal beceri düzeylerini belirlemek için "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Genel bilgi formu çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi; aile tipi gibi bilgilerin öğrenilmesine yönelik maddeleri içermektedir.

Sosyal Beceri Ölçeği

"Sosyal Beceri Ölçeği" (Preschool and Kindergarten Behaviour Scale (PKBS-2), 36-72 aylık çocukların sosyal becerilerini ölçmek amacıyla Kenneth W. Merril tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisananoğlu ve Özbey tarafından yapılmıştır (Alisananoğlu ve

Özbey, 2009:173). Sosyal Beceri Ölçeği, "Sosyal İşbirliği, Sosyal Etkileşim ve Sosyal Bağımsızlık" olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır. Sosyal Beceri Ölçeğinde toplam 34 madde bulunmaktadır.

Sosyal İşbirliği (SocialCooperation): Sosyal İşbirliği alt ölçeğinde 12 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun yetişkinin yönergelerini takip etme, işbirliği, akranlarıyla uyum ve kendini kontrol etme becerilerini içermektedir.

Sosyal Etkileşim (SocialInteraction): Sosyal Etkileşim alt ölçeğinde 11 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun akranları tarafından kabul edilme ve akran ilişkilerini sürdürme becerileri ölçmektedir. Sosyal Etkileşim alt ölçeğindeki maddeler çoğunlukla çocuğun akranlarıyla etkileşimini kapsamaktadır. Çok az madde yetişkin çocuk etkileşimini içermektedir.

Sosyal Bağımsızlık (SocialIndependence): Sosyal Bağımsızlık alt ölçeği 11 maddeden oluşmaktadır. Maddeler çocuğun akran gruplarının etki alanında sosyal bağımsızlık becerisini ölçmektedir. Bu maddelerden bazıları çocuğun bakımını üstlenmiş kişilerden ya da ailesinden zorluk çıkarmadan ayrılabilmesi ve kendine güven duyarak akranları ile etkileşimde bulunabilmesine yönelik sosyal becerileri kapsamaktadır (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009:181-188).

Puanlaması, maddelere verilen "hiç" yanıtına "1" puan, diğerlerine sırasıyla "nadiren" yanıtına "2", "bazen" yanıtına "3" ve "sıklıkla" yanıtına "4" puan verilir. Her boyutun temsil edildiği alt test için ayrı puan elde edilir.

Ölçekten alınan puanın yüksek olması sosyal beceriler açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Problem Davranış Ölçeği: Merrill (2003) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey tarafından (2009) yapılmıştır. Problem Davranış Ölçeği Dışa Yönelim, İçe Yönelim, Anti Sosyal ve Ben Merkezci olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Problem Davranış Ölçeği birinci faktör için yapı güvenirliliği .96, açıklanan varyans .62; ikinci faktör için yapı güvenirliliği .90, açıklanan varyans .65, üçüncü faktör için yapı güvenirliliği .89, açıklanan varyans .73, dördüncü faktör için yapı güvenirliliği .75, açıklanan varyans .51 olarak saptanmıştır. Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından Problem Davranış Ölçeği birinci faktörün Cronbach Alfa değeri .95, ikinci faktörün Cronbach Alfa değeri .87, üçüncü faktörün Cronbach Alfa değeri .81, dördüncü faktörün Cronbach Alfa değeri .72; Problem Davranış Ölçeği toplam Cronbach Alfa değeri .96 olarak saptanmıştır. Problem davranış ölçeği dörtlü likert tipi bir ölçektir. Çocukların ölçekten alacağı yüksek puanlar problem davranışların fazla olduğunu; düşük puanlar ise problem davranışların düşük olduğunu ifade etmektedir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009:181-188).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada çocukların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla hazırlanan 'Genel Bilgi Formu' anne-babalar tarafından doldurulmuştur. 'Sosyal Beceri Ölçeği' ve 'Problem Davranış Ölçeği' ise her çocuk için kendi öğretmeni tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur. Toplanan veriler SPSS 15.00 sürümü kullanılarak incelenmiştir.

Analizler öncesinde veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere rastlanmamıştır. Uç değer incelemesinde ise hatalı bazı veri girişleri düzeltilmiş; ayrıca normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendine en yakın değere dönüştürülerek analizler üzerinde olumsuz olabilecek etkisi giderilmiştir. Diğer bir varsayım olan normallik varsayımı da incelenmiştir. Bu inceleme amacıyla örneklem büyüklüğünün 50'den fazla olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Bununla birlikte, dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerleri de incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarının anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu durum dağılımın normallikten uzaklaştığına işaret etmektedir. Ancak, örneklem büyüklüğünden etkilenen bu istatistik, örneklem büyüklüğünün oldukça fazla olduğu bu durumda yanlış sonuçlar verebilmektedir. Bu nedenle dağılımın normalliğine karar vermede son test olan çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır ve her bir değişkene ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 - +2 aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum bu değişkenlerin normal dağıldığını ve parametrik testlerin uygulanabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2003). Verilerin değerlendirilmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi, T testi ve Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmada 510 çocuğa ilişkin formlar öğretmenler tarafından doldurulmuş, analizler yapılmış ve bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya dâhil edilen çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeyleri ile problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve t testi sonuçları

Çocuğun Yaşı	SosyalBeceri Puanları		Problem Davranış Puanları	
		X _± SS		X _± SS
48-60 ay	66	79,84 12,49	40,14 14,59	
61 ay ve üzeri	44	81,79 11,37	37,46 13,23	
Total	10	81,16 11,77	38,33 13,73	
T testi Sonuçları		t	p	t p
		3,09	,08	4,28* 0,04

*p<0.05, SS:Standard Sapma

Tablo 1. incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların yaşlarının problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda (t : 4,28 p<.05) anlamlı bir farklılık yaratırken, sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Sosyal beceri puanlarına göre 48-60 ay arası çocukların aritmetik ortalaması 79,84, standart sapması 12,49, 61 ay ve üzeri çocukların aritmetik ortalamaları 81,79, standart sapması 11,37 olarak belirlenmiştir. Problem davranış puanlarına göre 48-60 ay arası çocukların aritmetik ortalaması 40,14, standart sapması 14,59, 61 ay ve üzeri çocukların aritmetik ortalaması 37,46, standart sapması 13,23 olarak belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; 48-60 ay çocukların problem davranış düzeylerinin 61 ay ve üzeri çocukların problem davranış düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya dâhil edilen çocukların kardeş sayılarına göre sosyal beceri düzeyleri ile problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları

Kardeş sayısı	SosyalBeceri Puanları		Problem Davranış Puanları	
		X _± SS		X _± SS
Tek çocuk	19	82,73 10,98	38,09 13,59	
Kendisi dahil 2 çocuk	10	80,69 12,28	38,35 13,82	
Kendisi dahil 3 ve üstü çocuk	1	80,04 12,02	38,95 13,66	
Total	10	81,16 11,77	38,33 13,73	

Varyans Analizi		KO	F	KO	F
Sonuçları	d	p		p	
Gruplar arası		18,877	,10	242,43	1,71
Grup İçi		,91		0,18	
Toplam	08	188,89		142,56	
	09				

SS:Standard Sapma, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ort.

Tablo 2. incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların kardeş sayıları; hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda, hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Sosyal beceri puanlarına göre tek çocuk olanların aritmetik ortalamaları 82,73, standart sapmaları 10,98, kendisi dahil iki çocuk olanların aritmetik ortalaması 80,69, standart sapması 12,28, kendisi dahil üç çocuk ve üzeri olanların aritmetik ortalaması 80,04, standart sapması 12,02 olarak belirlenmiştir. Problem davranış puanlarına göre tek çocuk olanların aritmetik ortalaması 38,09, standart sapması 13,59, kendisi dahil iki çocuk olanların 38,35, standart sapması 13,82, kendisi dahil üç çocuk ve üzeri olanların aritmetik ortalaması 38,95, standart sapması 13,66 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya dâhil edilen çocukların cinsiyetlerine göre sosyal beceri düzeyleri ile problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve t testi sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	SosyalBeceri Puanları		Problem Davranış Puanları	
	X±SS		X±SS	
Kız	82,95		35,31	
61	10,70		10,68	
Erkek	79,27		41,39	
49	12,82		15,59	
Total	81,16		38,33	
10	11,77		13,73	
T testi Sonuçları	t	p	t	p
	12,85*		27,34*	0,00
	,00			

*p<0.05, SS:Standard Sapma

Tablo 3. incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların cinsiyetlerinin hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda ($F_{1-509} : 27,34 p<.05$), hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda ($F_{1-509} : 12,85 p<.05$) anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Sosyal beceri puanlarına göre kızların aritmetik ortalaması 82,95, standart sapması 10,70, erkeklerin aritmetik ortalamaları 79,27, standart sapması 12,82 olarak belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; kızların sosyal beceri düzeylerinin erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Problem davranış puanlarına göre kız çocuklarının aritmetik ortalaması 35,31, standart sapması 10,68, erkeklerin aritmetik ortalaması 41,39, standart sapması 15,59 olarak belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; erkek çocuklarının problem davranış düzeylerinin kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya dâhil edilen çocukların aile tiplerine göre problem davranış puanları ile sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve t testi sonuçları

Çocuğun Aile tipi	SosyalBeceri Puanları		Problem Davranış Puanları	
		X _± SS	X _± SS	
Çekirdek aile	52	81,30 11,87	37,89 13,59	
Geniş aile	8	79,25 12,58	42,40 14,23	
Total	1	81,08 11,96	38,38 13,72	
T testi Sonuçları		t p	t	p
		1,51 ,22	5,63*	,02

*p<0.05, SS:Standard Sapma

Tablo 4. incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen çocukların aile tipleri problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda (t: 5,63 p<.05) anlamlı bir farklılık yaratırken, sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Sosyal beceri puanlarına göre çekirdek ailedeki çocukların aritmetik ortalamaları 81,30, standart sapmaları 11,87, geniş ailedeki çocukların aritmetik ortalamaları 79,25, standart sapmaları 12,58 olarak belirlenmiştir. Problem davranış puanlarına göre çekirdek ailedeki çocukların aritmetik ortalamaları 37,89, standart sapmaları 13,59, geniş ailedeki çocukların aritmetik ortalamaları 42,40, standart sapmaları 14,23 olarak belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; geniş ailedeki çocukların problem davranış düzeylerinin çekirdek ailedeki çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya dâhil edilen çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine göre problem davranış puanları ile sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları

Çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine	N	SosyalBeceriPuanları		Problem Davranış Puanları	
		X _± SS	X _± SS		
Yeni başladı	397	80,04	11,96	41,52	
1 yıldır devam ediyor	48	82,03	12,14	38,24	
2 ve üstü yıldır devam ediyor	65	84,08	10,73	36,04	
Total	510	82,05	11,96	38,38	13,72
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	KO	F	KO	F
Gruplar arası	2	215,62	1,51*	1051,4	5,63*
Grup İçi	508	,03		,02	
Toplam	509	142,79		186,63	

*p<0.05, SS:Standard Sapma, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ort.

Tablo 5. incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda (F₂₋₅₀₉ : 5,63 p<.05), hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda (F₂₋₅₀₉ : 1,51 p<.05) anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Sosyal

beceri puanlarına göre okulöncesi eğitime yeni başlayan çocukların aritmetik ortalamaları 80,04, standart sapmaları 11,96, okulöncesi eğitime bir yıldır devam eden çocukların aritmetik ortalamaları 82,03, standart sapmaları 12,14, okulöncesi eğitime iki yıl ve daha fazla süredir devam eden çocukların aritmetik ortalamaları 84,08, standart sapmaları 10,73 olarak belirlenmiştir. Problem davranış puanlarına göre okulöncesi eğitime yeni başlayan çocukların aritmetik ortalamaları 41,52, standart sapmaları 13,62, okulöncesi eğitime bir yıldır devam eden çocukların aritmetik ortalamaları 38,24, standart sapmaları 16,47, okulöncesi eğitime iki yıl ve daha fazla süredir devam eden çocukların aritmetik ortalamaları 36,04, standart sapmaları 11,76 olarak belirlenmiştir. Yapılan Scheffe testi sonucunda Sosyal Beceri Puanlarındaki anlamlı farklılığın 2 yıl ve üstü süredir okula devam eden çocuklardan kaynaklandığı, Problem Davranış Puanlarındaki anlamlı farklılığın ise ise okula yeni başlayan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 6: Araştırmaya dahil edilen problem davranış puanları ile sosyal beceri puanlarına ilişkin pearson çarpım momentler korelasyon katsayısı sonuçları

	Problem Davranış	
	r	p
Sosyal Beceri	-,595	,00

* $p < 0.05$

Tablo 6. incelendiğinde problem davranışlar ile sosyal beceriler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça problem davranışları azalmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek etmenlerin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay-60 ay ve üzeri çocukların oluşturduğu 510 çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen çocukların problem davranışlarıyla ilgili verilerin toplanması amacıyla Merrill (2003) tarafından geliştirilen ve Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılan ‘Problem Davranış Ölçeği’; sosyal becerilerle ilgili verilerin toplanması amacıyla da Kenneth W. Merrill tarafından geliştirilmiş ve Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılmış “Sosyal Beceri Ölçeği” (Preschool and Kindergarten Behaviour Scale (PKBS-2) kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; çalışmaya katılan çocukların yaşlarının problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık görülürken, sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; 48-60 ay çocukların problem davranış düzeylerinin 61 ay ve üzeri çocukların problem davranış düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular; Stewart ve McKay (1995) çocukların öfke kontrolü sağlayabilmesi, saldırgan davranışlarının azalması ve problem oluşturan durumları çözümlenmeye yönelik sosyal beceri eğitim programlarının erken yaşlarda uygulanması gerektiğini vurguladığı çalışmaya paralellik göstermektedir. Altı yaş grubunda bulunan çocuklar duygularını ifade etmede daha başarılıdır. Bu dönemde çocuklar, yetişkinler ile konuşarak duygular konusunda daha fazla bilgi edinirken, kardeşleri ve arkadaşları ile özellikle oyunlarda bu bilgilerini paylaşabilirler ve problem davranış göstermede önceki yıllara göre daha başarılı olabilirler açıklaması ile araştırmanın bulguları benzer sonuçlar içermektedir (Berk, 2006: 404; Papalia, Sally, Olds&Dusiken, 1998: 289).

Çocukların kardeş sayıları bakımından araştırma sonuçları incelendiğinde; hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda, hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonucun aksine; çocukların cinsiyetlerinin hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda, hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre kız çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları yüksek çıkarken; erkeklerin ise problem davranış puanları yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, Raine (1993:167), Leadbeater ve arkadaşları (1994: 640), Kazdin (1985: 16) Jamyang-Tshering (2004:26), Seven (2007:480) ve Hamre ve arkadaşları (2008: 115) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; erkeklerin kızlardan daha çok sosyal davranış problemi sergilediği bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Araştırmaya dâhil edilen çocukların aile tipleri açısından veriler incelendiğinde; problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilirken, sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; geniş ailedeki

çocukların problem davranış düzeylerinin çekirdek ailedeki çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu; Ellis (1988:33) ve Raver (1997:2) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, geniş ailede yaşayan çocukların çekirdek ailede yaşayan çocuklara göre sosyal davranış ve becerilerinde farklılık olduğuna dair bulgularla desteklenmektedir. Ailenin sağlamış olduğu yaşantılar ve sunduğu modeller, çocuğun olumlu sosyal davranış ve değerler geliştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001:33). O halde ister geniş aile olsun ister çekirdek aile olsun, çocuğun sosyal ve duygusal yönden desteklenmesi için aile içindeki birey sayısının fazla olmasından çok aile içi iletişimin etkin olması önemlidir (Günindi ve Giren, 2011:350).

Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin, çocukların hem problem davranış puanlarına ilişkin ortalamalarında, hem de sosyal beceri puanlarına ilişkin ortalamalarında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Sosyal beceri puanlarındaki anlamlı farklılığın iki yıl ve üstü süredir okula devam eden çocuklardan kaynaklandığı, problem davranış puanlarındaki anlamlı farklılığın ise ise okula yeni başlayan çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu sonuç; Riney ve Bullock (2012:197)'un erken dönemde eğitim fırsatı bulan çocukların sosyal becerilerinde ve problem çözme davranışlarında olumlu etki yarattığını bulduğu araştırmayı destekler niteliktedir.

Ayrıca, problem davranışlar ile sosyal beceriler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça problem davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna benzer şekilde; Mendez vd. (2002:1085) sosyal uyum bakımından yüksek düzeyde olan çocukların akranlarıyla birlikte gerçekleştirdikleri oyun etkinlikleri içerisinde en yüksek başarıyı gösterdiği, sosyal uyumsuzluk gösteren çocukların ise önemli düzeyde davranış bozuklukları sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, sosyal beceriler; çocukların sosyal çevrelerinde sorunlarla karşılaşmaksızın, başkaları ile olumlu etkileşimleri başlatma ve sürdürme için gerekli olan özel davranışları sergileyebilmeleridir tanımı ile elde edilen bulgular benzer özellikler taşımaktadır (LaddandMize, 1983: 90; Walker vd., 1988: 79;Westwood, 1993: 89; Önder, 2003: 113).

Son yıllarda, toplumun her kesiminde olduğu gibi okullarda da problem davranışlarının artış göstermesi okul öncesi dönemde sosyal gelişimin desteklenmesinin önemini ortaya koymuştur (Biermanand Furman, 1984: 151; Robbins and Merrill, 1998: 204; Gimpeland Holland 2003: 2). Yapılan araştırmalar çocukların sosyal becerileri altı yaşına kadar kazanamadıklarında; sonraki yıllarda ve yetişkinlikte de sosyal becerileri kazanmakta zorluk çektiklerini göstermektedir (Choi and Kim, 2003: 41; Danielson and Phelps, 2003: 219; McCellanand Katz, 2001: 1). Çocukların erken yaşlarda sosyal becerilerini desteklemek; iletişime açık, duygularını ifade edebilen, karşısındakinin duygularını anlayabilen, daha rahat arkadaş edinebilen, kurallara uymada başarı gösterebilen, problem çözebilen, hoşgörülü bireyler olarak yetişmelerini sağlayacak ve problemleri davranış düzeylerinde önemli ölçüde azalma göstermelerini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALİSİNANOĞLU, F. ve Özbey, S. (2009). "Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması", *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1, s. 173- 198.
- ARAL, N., Gürsoy F. ve Köksal, A. (2001). *Okulöncesi Eğitiminde Oyun*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- ARI, M., Bayhan, P. ve Artan, İ. (1995). "Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması", *10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, s. 23-38.
- ARNOLD, D. H., Kupersmidt, J. B., Voegler-Lee, M. E., & Marshall, N. A. (2012). "The association between preschool children's social functioning and their emergent academic skills", *Early Childhood Research Quarterly*, S.27(3), s.376-386.
- BAYHAN-San P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- BERK, L. E. (2006). *Child Development*, America: Pearson Education.
- BİERMAN, K. L. and Furman, W. (1984). "The Effects of Social Skills Training and Peer Involvement on the Social Adjustment of Preadolescents", *Child Development*, S. 55(1), s.151-162.
- BRODESKI, J. and Hembrough, M. (2007). *Improving Social Skills In Young Children. An Action RESEARCH PROJECT. DEGREE OF MASTER OF ART IN TEACHING AND LEADERSHIP. CHICAGO, ILLINOIS: Saint Xavier University.*
- CHOI, D. H. and Kim, J. (2003). "Practicing Social Skills Training for Young Children with Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model", *Early Childhood Education Journal*, S. 31(1).
- COLLINS, J. and Collins, M. (1992). *Social Skills Training and Skilled Hepler*. West Sussex, England: Willey & Sons.
- ÇAĞDAŞ, A. (2000). "Okul Öncesi Eğitimde Sosyal Gelişimi Ölçmede Gözlem Formları", *Selçuk Üniversitesi Anaokulu/ Anasınıfı Öğretmenliği El Kitabı*, İstanbul: Ya- Pa Yayınları.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme Kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları Ders Kitapları Dizisi.
- DANIELSON, C. K. and Phelps, C. R. (2003). "The Assessment of Children's Social Skills Through Self-Report: A Potential Screening Instrument for Classroom Use", *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, S. 35.

- DİNNEBEİL, L. A., Sawyer, B. E., Logan, J., Dynia, J. M., Cancio, E., & Justice, L. M. (2013). "Influences on the congruence between parents' and teachers' ratings of young children's social skills and problem behaviors", *Early Childhood Research Quarterly*, S. 28(1), s.144-152.
- ELLİS, S. J. (1988). *Sociolinguistics survey report: Daly River Region languages*. In Michael J. Ray (ed.), *Aboriginal language use in the Northern Territory: 5 reports*, 33-66. *Work Papers of the Summer Institute of Linguistics, Australian Aborigines and Islanders Branch B*, 13. Darwin: Summer Institute of Linguistics.
- ERWİN, P. (2000). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- FRIEDMAN-KRAUSS, A. H., Raver, C. C., Morris, P. A., & Jones, S. M. (2014). "The Role of Classroom-Level Child Behavior Problems in Predicting Preschool Teacher Stress and Classroom Emotional Climate", *Early Education and Development*, S.25(4), s.530-552.
- GEORGE, D. and Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. (4th edition). Boston: Allyn & Bacon, USA.
- GİMPEL, G. A. and Holland M. L. (2003). *Emotional and Behavioral Problems of Young Children: Effective Interventions*, New York: Guilford Pres.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G. (2014). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-Ruh Sağlığı*, Güngör A. A. (ed.), *Çocuklarda Görülen Uyum ve Davranış Sorunları*, Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- GÜNİNDİ, N. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri İle Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- GÜNİNDİ, Y. ve Giren, Y. S. (2011). "Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 31, s.349-361.
- HAMRE, B. K., Pianta, R. C., Downer, J. T. and Masburn, A. J. (2008). "Teacher's Perceptions of Conflict With Young Students: Looking Beyond Problem Behaviors", *Social Development*, S.17(1), s. 115-136.
- HOLLAND, M. L. and Merrell, K. W. (1998). "Social-Emotional Characteristics of Preschool-Aged Children Referred for Child Find Screening and Assessment: A Comparative Study", *Research in Developmental Disabilities*, S. 19 (2), s.167-179.
- HYSON, M. C. (1994). *The Emotional Development of Young Children*, New York. Teachers College Pres.
- JAMYANG-TSHERİNG K. (2004). *Social competence in preschoolers: An evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, USA: Pace University.
- JENSON, W. R., Sloane, H. N., & Young, K. R. (1988). *Applied behavior analysis in education: A structured teaching approach*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- JOHNS, B. H., Crowley, E.P. and Guetzloe, E. (2005). "The Central Role of Teaching Social Skills", *Focus on Exceptional Children*. S.37 (8), s.1-8.
- KANDIR, A. (2004). *Gelişimde 3-6 Yaş "Çocuğum Büyüyor"*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- KANKLIKILIÇER, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Geçerlilik Güvenirlik Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü.
- KAZDİN, A. E. (1985). *Treatment of antisocial behavior in children and adolescents*, HOMEWOOD, IL: The Dorsey Press. s.16
- KORİNEK, L. and Popp, P. A. (1997). "Collaborative Mainstream Integration of Social Skills with Academic Instruction", *Preventing School Failure*, S.41, 148-152.
- LADD, G. W. and Mize, J. (1983). "A cognitive-social learning model of social skill training". *Psychology Review*, S.90, s. 127-157.
- LEADBEATER, B. J. and Bishop, S. J. (1994). "Predictors of Behavior Problems in Preschool Children of Inner-City Afro-American and Puerto Rican Adolescent Mothers", *Child Development*, S.65, s. 638-648.
- LUCZYNSKI, K. C., & Hanley, G. P. (2013). "Prevention Of Problem Behavior By Teaching Functional Communication And Self-Control Skills To Preschoolers", *Journal of Applied Behavior Analysis*, S.46(2), s.355-368.
- MACCOBY, E. E. (1992). "The Role of Parents in the Socialization of Children: An Historical Overview", *Developmental Psychology*, S.28(6), s.1006-1017.
- MCCLELLAN, D. E. and Katz, L. G. (2001). *Assessing Young Children's Competence*. Eric Identifier: ED450953.
- MENDEZ, J. L., Fantuzzo, J. and Cicchetti, D. (2002). "Profiles of social competence among low-income African American preschool children", *Child Development*, S.73 (4), s. 1085-1100.
- MERRILL, K. W. (2003). *Preschool and Kindergarten Behavior Scales*. Second Edition. Examiner's Manual. Pro-ed. An International Publisher.
- NIX, R. L., Bierman, K. L., Domitrovich, C. E., & Gill, S. (2013). "Promoting Children's Social-Emotional Skills in Preschool Can Enhance Academic and Behavioral Functioning in Kindergarten: Findings From Head Start REDI", *Early Education & Development*, S.24(7), s.1000-1019.
- ÖNDER, A. (2003). *Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- PAPALIA, D. E., Sally, W., Olds, F. and Duskin, R. (1998). *Human Development*, U.S.A: McGraw-Hill Companies Inc.
- RAİNE, A. (1993). *The psychopathology of crime: Criminal behavior as a clinical disorder*, San Diego, CA: Academic Press.
- RAVER, C. (1997). "Poor child rene gains social competence from sensitive interaction with parent", *Brown University Child and Adolescent Behavior Letter*, S.13(7), s. 1-2.
- RİNEY, S. and Bullock, L. (2012). *Teachers' perspectives on student problematic behavior and social skills*. <http://www.tandfonline.com/loi/rebd20>. DOI:10.1080/13632752.2012.675136. s.195-211.
- ROBBİNS, R. and Merrill, K. W. (1998). "Cross Informant Comparisons of the Home and Community Social Behavior Scale and the School Social Behavior Scales", *Diagnostic*, S.23(4).
- Selçuk, Z. (1997). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- SERGIN, C. and Giverts, M. (2003) *Methods of Social Skills Training and Developments*. *Handbook of Communication and Social Interaction Skills*. Ed. J. O. Grene and B. R. Burleson. Lawrence Erlbaum Associates.
- SEVEN, S. (2007). "Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, S.51, s.477-499.
- STEWART, J. and McKay, R. (1995). "Group counseling elementary school children whose aggressive behaviors", *Guidance and Counseling*, S.11 (1), s.12-16.
- ÜLGEN, G. ve Fidan, E. (1997). *Çocuk Gelişimi*, 7. Basım, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi Yayınları.
- WALKER, H. M., McConel, S., Holmes, D., Todis, B., Walker, J. and Golden, N. (1988). *The Walker Social Skills Curriculum*. The Accept Program, Austin, TX: Pro-Ed.
- WESTWOOD, P. (1993). *Commonsense Methods For Children With Special Needs Strategies For The Regular Classroom*. London.

WILSON, S. R. and Sabee, C. R. (2003). *Explicating Communicative Competence as A Therotetical TERM*. (Edt: J. O. Gren and C. M. Sabee). Handbook of Communication and Social Interaction Skills. 3–51. Lawrence Erlbaum Ass.

WORTHAM, S. (1998). *Early Childhood Curriculum*, (2th. Edition), Merrill an imprint of Prentice Hall.

ZIV, Y. (2013). "Social information processing patterns, social skills, and school readiness in preschool children", *Journal of experimental child psychology*, S.114(2), s.306-320.